

Matthew Kaemingk
Cory B. Willson

Muncă și închinare

Integrarea profesiilor noastre
seculare în liturghie

Traducere de Mircea Țara
Prefață de Nicholas Wolterstorff

Oradea, 2025

Cuprins

Prefață de Nicholas Wolterstorff	9
Introducere	13
PARTEA ÎNTÂI: Fundamente	33
1. Închinarea care formează muncitori	35
2. Închinarea care îi dezamăgește pe muncitori	49
3. Muncitorii din bănci	61
PARTEA A DOUA: Resurse	97
4. Vechiul Testament	99
5. Pentateuhul	107
6. Psalmii	135
7. Profeții	171
8. Biserica Primară	199
9. Ofranda Bisericii Primare	235
PARTEA A TREIA: Practici	275
10. Munca la Masa Domnului	277
11. Închinarea care-i aduce împreună pe muncitori	301
12. Închinarea care îi trimite pe muncitori în societate	343
Epilog	359
Mulțumiri	365
Bibliografie	371
Index tematic	395
Aprecieri	399

Prefață

Nicholas Wolterstorff

Sunt mulți scriitori care se plâng de ruptura dintre credință și munca creștinilor în lumea modernă. Unii merg chiar mai departe și caută să ajute la vindecarea acestei rupturi. Strategia uzuală este să dezvolte ceea ce se numește o teologie a muncii – suplimentată, din când în când, cu o etică a muncii care are rădăcini teologice. Presupunerea lor este că dacă creștinii obțin gândirea teologică corectă despre muncă citind scrierile lor, atunci această ruptură dintre credință și muncă are să fie vindecată, iar integrarea celor două va avea loc.

Autorii cărții de față fac parte din mulțimea celor care deplâng această ruptură, dar se diferențiază de ea într-un mod fundamental. Ei recunosc că fusese o vreme când și ei se gândiseră că drumul spre integrarea credinței și a muncii era să îi învețe pe laici o teologie corectă a muncii. Dar vremea aceea a trecut. Ei sunt *„convinși că teologia muncii trebuie să fie practică, integrată și exemplificată în comunitățile de închinare”*. Mai mult, „munca zilnică ar trebui să «apară» în rugăciunile și predicile, în cântecele și binecuvântările, în mărturiile și sacramentele comunității. Teologia muncii are importanță, dar ea trebuie cântată și integrată în rugăciune. Trebuie să găsim moduri în care teologia muncii să-și găsească loc nu doar în

mintea noastră – ea trebuie să pătrundă în oasele noastre... o viață integrată nu este doar o realizare intelectuală, un moment de iluminare teologică spontană... *firele credințe și ale muncii trebuie țesute împreună de-a lungul unei vieți întregi de rugăciune și închinare.*”

Ca să nu se tragă concluzii pripite, autorii acestei cărți declară că „gândirea celor care muncesc este importantă. Ceea ce cred muncitorii despre teologie, vocație și muncă este de asemenea important”. Dar întrebarea care îi preocupă este: „Cum se poate incorpora adânc o idee teologică despre muncă în viața unui muncitor? Unii creștini au o înțelegere a teologiei muncii care plutește prin mintea lor; alții o au înrădăcinată în oase. O vrem pe cea de-a doua.”

Autorii nu au găsit nimic similar cu cartea pe care au scris-o. „Din ceea ce ne putem da seama”, spun ei, „domeniile academice ale „teologiei la locul de muncă” și „studiile despre închinare” nu au fost aduse niciodată împreună într-o conversație susținută. Studiile liturgice „arareori menționează munca și muncitorii”, iar cărțile despre „teologia la locul de muncă dintr-o perspectivă a studiilor despre închinare” nu se găsesc. Și eu sunt de acord cu ei. Nu știu vreo altă scriere care să semene cu această carte. Este o realizare deschizătoare de drumuri!

După o parte introductivă căreia autorii îi spun „Fundamente” și în care își detaliază abordarea, urmează o secțiune de șase capitole intitulată „Resurse”, în care aceștia descriu, cu multe detalii, modul în care munca era integrată în închinarea din Israelul antic și din Biserica Primară. Această secțiune este cu adevărat remarcabilă, atât prin talentul cu care acele practici antice de închinare sunt aduse la viață, cât și prin larghețea cercetărilor pe care le afișează.

În secțiunea de încheiere, „Practici”, autorii prezintă modalități prin care închinarea din bisericile de azi poate deveni ceea ce ei numesc „închinare ce dialoghează cu vocația”. Deși oferă și moduri practice în care se poate face asta, autorii insistă că această carte nu este un manual de instrucțiuni. Închinarea creștină este prea

diversă, la fel și munca în lumea modernă în care trăim. De aceea, nu poate exista o listă de sugestii care să se potrivească în toate situațiile. Exemplele nu sunt date cu scopul de a fi copiate, ci pentru a stârni imaginația liderilor de închinare pentru ca aceștia să creeze contexte în care închinarea să dialogheze cu vocația și care să se potrivească specificului închinătorilor și muncitorilor din propriile adunări.

Deși partea academică este remarcabilă prin anvergura ei, această carte este accesibilă și celor care nu sunt teologi sau cercetători în domeniul liturgic – o carte lucidă, fără jargon academic. Luați-o și citiți-o!

Introducere

Cât de frumoasă va fi ziua când toți cei botezați vor înțelege că munca - lucrul pe care-l fac – este în fapt o muncă preoțească... că fiecare fierar, fiecare profesionist, fiecare doctor ce ține un bisturiu în mână sau femeia care vinde la taraba din piață, toți fac o muncă ce ține de oficiul preoțesc!

Oscar Romero, *The Violence of Love*

În viețile multor creștini, există astăzi o profundă separare între muncă și închinare. Adeseori, închinarea comunitară în sanctuar și munca pe care o fac împrăștiați în întreaga lume par a fi la milioane de mile depărtate una de alta.

Săptămână de săptămână, oamenii sunt implicați într-o varietate de ritualuri la locul de muncă: conduc până la locul de muncă, merg dintr-o parte în alta prin fabrică, își verifică emailurile, verifică echipamentul, se văd cu echipa la masa de ședințe. Munca – fie că e fizică sau intelectuală – are ritmurile ei predictibile. Fie că stau la casa de marcat sau la un birou, fie că spală pe jos sau fac un design, fie că scriu sau culeg fructe, toți muncitorii au ritualuri, lucruri pe care ei „pur și simplu le fac” în fiecare dimineață de luni – de multe ori fără să-și dea seama că le fac.

Duminică de duminică, oamenii iau parte la o varietate de ritualuri ale închinării: conduc până la biserică, merg pe culoar până găsesc un loc, cântă imnuri, spun rugăciuni, ascultă citirea Scripturii, își mărturisesc păcatele și participă la euharistie în jurul Mesei Domnului. Închinarea creștină – fie ea antică sau contemporană – adeseori are un ritm predictibil. Fie că se stă în picioare la cântare sau pe bănci, fie că se înalță rugăciuni sau laude, fie că se mănâncă pâinea sau se bea din paharul cu vin, toți închinătorii au ritualuri pe care „pur și simplu le fac” în fiecare duminică – de multe ori fără să-și dea seama că le fac.

Ce au de-a face una cu alta, aceste două activități pe care le etichetăm „închinare” și „muncă”? Ar trebui ele să se intersecteze sau să se influențeze? Unii muncitori¹ fac tot ce este posibil ca să țină separate închinarea și munca. Alții încearcă să le îmbine în tot felul de moduri fascinante și creative. Majoritatea pastorilor și liderilor de închinare își doresc cu ardoare ca închinarea de duminică dimineața să fie conectată într-un mod semnificativ cu viața de luni dimineața a oamenilor. Dar oare se întâmplă asta?

Când pășesc în sanctuar, mulți muncitori au impresia că vizitează o altă lume, o lume detașată total de lumea lor de la locul de muncă. Stând în băncile lor, muncitorii simt că s-a deschis un abis între ritualurile care se cer practicate în cadrul liturghiei² și ritualu-

¹ Termenul „muncitor” nu se referă strict la categoria socială a oamenilor care prestează o muncă fizică, manuală mai mult sau mai puțin calificată, de regulă, în cadrul unui proces industrial, ci la oricine depune un efort cotidian într-o profesie din care își câștigă traiul (n.ed.).

² Unii cititori s-au oprit, probabil, la cuvântul „liturghie”. Nicholas Wolterstorff oferă o descriere folositoare a acestui termen și care este utilitatea lui în discuția despre închinarea comună: „Ori de câte ori creștinii vin împreună duminica ei iau parte la liturghie. E posibil să nu existe nimic tipărit care să poată fi citit, iar declarațiile comune să fie semnalate vocal de unul sau mai mulți lideri; participanți pot chiar să nege că iau parte la o liturghie; pentru ei, acest termen sugerează „ritualismul” care îi scârbește. În schimb, ei vorbesc despre „închinarea organizată”. Dar... această

rile pe care le practică în munca de zi cu zi. Acest abis dintre muncă și închinare nu este o noutate. În urmă cu aproape o sută de ani, G.A. Studdert-Kennedy scria:

Un număr mare de oameni care vin la slujbele noastre și iau parte la sacramente au personalități disociate. Ei sunt o persoană duminică și alta, luni. Au o minte pentru sanctuar și una pentru fabrica de bumbac. Închinarea lor e în conflict cu munca lor, dar nu observă acest conflict. Vreau să înțelegi ceea ce mie îmi pare evident și anume, că atât timp cât acest conflict nevăzut există în sufletul lor, nu sunt pe drumul mântuirii.³

Unii muncitori de azi s-au dat bătuți și au acceptat complet acest abis în continuă creștere. Ba unii chiar au ajuns să îl aprecieze. Sunt mulțumitori pentru evadarea liturgică, pentru șansa de a uita chiar și doar pentru câteva clipe de presiunile și stresul de la muncă. În sanctuar, ei găsesc un refugiu spiritual, separat de grijile lumii și ale locului de muncă.

Alți muncitori sunt deranjați profund de acest abis crescând, sunt bântuiți de senzația că sanctuarul a devenit complet irelevant – incapabil să răspundă la luptele, întrebările și problemele cu care se confruntă ei la locul de muncă. Abisul îi macină. Tânjesc după lucruri cu care să se conecteze.

ordine este un exemplu a ceea ce eu numesc „liturghie”. El continuă: „Există acțiuni care se fac și, de obicei, o ordine în care acestea au loc, iar aceasta este liturghia lor. Acest lucru este valabil până și pentru întâlnirile quakerilor de pe coasta estică a Statelor Unite. Fiecare să mediteze în liniște până când se simte mișcată de Duhul să spună sau să cânte ceva; ceilalți trebuie să asculte cu atenție.” Ceea ce conferă o liturghie este o formă de „activitate prestabilită” care ghidează mișcările și tiparele de vorbire ale participanților. Wolterstorff, *Acting Liturgically*, 8, 12, 13.

³ În *Report of the Anglican-Catholic Congress* (Londra, Society of Saints Peter and Paul, 1923), citat în Leech, *Eye of the Storm*, 2.

Unii muncitori fac încercări cutezătoare să uite de munca zilnică pe durata închinării. Fac tot ce le stă în putință din punct de vedere psihologic să lase la ușa bisericii ceea ce ține de muncă. Dar pentru că nu au un spațiu sau un timp dedicat să reflecteze în mod spiritual la „lucrurile ce țin de muncă” acestea se tot adună în sufletele lor. Plaga aceasta a anxietății și a stresului vocațional este ceva de care se vor ocupa ei înșiși. Poate, la un anumit moment în viața lor, acestor muncitori li s-a spus că atunci când merg la biserică trebuie să se „concentreze pe Dumnezeu” și „să nu se mai gândească la stresul de peste săptămână”. Oricare ar fi situația, acești muncitori își imaginează că un sanctuar sacru nu este locul în care să se lupte cu problemele lumești ale muncii seculare.

Următorul pas vine imediat: dacă sanctuarul nu este cu adevărat interesat de muncă, poate nu e interesat nici de muncitori. Lăsați de capul lor, muncitorii încearcă să-și rezolve problema – prin sport sau alcool, vacanțe sau yoga, medicamente sau distracție. Orice ar fi, muncitorii sunt pe cont propriu.

Iar aceasta este o problemă demnă de a fi rezolvată. Integritatea muncii și a închinării noastre este în joc. Separați unii de alții, relațiile dintre închinători sunt rapid distorsionate. Foarte ușor ajungem „să ne închinăm muncii, să muncim când ar trebui să ne jucăm și să ne jucăm de-a închinarea”⁴.

Acest divorț contemporan este un fapt răspândit și devastator în lumea vestică. Nu e nevoie de nicio listă nesfârșită de chestionare, povești sau statistici care să demonstreze această situație. Aceia dintre noi care trăim în mijlocul culturii știm în mod intuitiv că acest divorț este real. Vedem asta cu ochii noștri. O simțim în măduva oaselor. Creștinii moderni își trăiesc viața în bucăți – iar acele bucăți mor.

Scopul acestei cărți nu este să demonstreze că există acest divorț dintre închinare și muncă. Asta este evident. Scopul nostru este să

⁴ Dahl, *Work, Play, and Worship*, 12.

explorăm modul în care aceste lumi separate – cea a muncii și cea a închinării – pot fi readuse împreună și reconciliate.

Integrând credința și munca *prin* închinare

Dacă viața noastră întreagă este închinare, atunci sanctuarul este locul unde învățăm cum să ne închinăm.

James K.A. Smith, „Sanctification of Ordinary Life”

Teologii, bineînțeles, pun accentul pe teologie. Și, în mod previzibil, teologii cred că teologia bună poate fi de mare folos cam pentru orice lucru care afectează omenirea. De fiecare dată când teologii dau peste o problemă, fie ea politică sau psihologică, artistică sau economică, poți fi sigur că un teolog îți va prescrie mai multă teologie. Asta nu ar trebui să fie o surpriză. De aceea, când teologii dau peste o problemă precum separarea dintre credință și muncă, prima lor reacție este să prescrie mai multă educație teologică. Până la urmă, când ești un ciocan teologic, toate lucrurile arată ca niște cuie teologice.

De ce se străduiesc oamenii să conecteze credința cu munca lor? Cum ar putea să aducă împreună aceste două părți dispartate ale vieții lor? Ei bine, răspunsul e unul simplu. Trebuie să fie pregătiți teologic.

Linia gândirii teologice continuă. Dacă muncitorii ar citi mai multe cărți de teologie, muncă și vocație; dacă ar asculta un discurs bun de teologie în afaceri și economie; dacă ar studia care este perspectiva biblică asupra muncii și a industriei; dacă s-ar înscrie la un curs care să-i ajute să gândească creștinește despre asistența medicală sau marketing sau contabilitate – *atunci*, acești muncitori ar fi echipați din punct de vedere intelectual să conecteze credința și munca lor. Credința și munca lor vor fi atunci ținute împreună prin puterea gândirii lor teologice. Pe scurt, dacă muncitorii ar fi mai mult ca teologii, totul ar fi mai bine.

Prin această carte nu vrem să desconsiderăm teologia. Noi *suntem* teologi. Iubim teologia. Nici nu ne dorim să minimizăm importanța educației teologice. Ne-am dedicat viețile educației teologice. Cred cu tărie în puterea ideilor teologice. Cu siguranță nu am scrie o carte plină de astfel de idei dacă nu am crede asta. Muncitorii creștini au nevoie de o măsură de pregătire teologică.

Totuși, în urma cercetării făcute și a experienței de a lucra cot la cot alături de pastori, profesioniști și biserici pe această temă a credinței și muncii, am devenit tot mai convinși că *teologia muncii trebuie să fie practică, integrată și exemplificată în comunitățile de închinare*. Teologia muncii nu va fi niciodată sustenabilă dacă rămâne doar teoretică. Dacă munca mea chiar are importanță înaintea lui Dumnezeu, atunci, acest enunț teologic trebuie să fie reflectat și în comunitățile care I se închină lui Dumnezeu. Munca de fiecare zi ar trebui „să se ivească” în rugăciunile și predicile, în cântecele și binecuvântările, mărturiile și sacramentele comunității. Teologia muncii contează, dar ea trebuie cântată și pusă în rugăciuni. Teologia muncii nu trebuie să sălășluiască doar în creierul nostru – ci și în oasele noastre.

În trecut, noi doi împărtășeam o convingere comună. Credeam că „integrarea” credinței și a muncii era o problemă intelectuală care trebuia înțeleasă la nivel intelectual. Un muncitor fie „pricepea” asta, fie nu. Azi, credem că „integrarea” nu este un concept intelectual pe care să-l pricepi; e mai mult o abilitate sau un meșteșug pe care îl practici. O viață integrată nu este o realizare intelectuală, un moment de iluminare teologică spontană. *E mai degrabă ca o țesătură care a fost ruptă în bucăți. Firele credinței și ale muncii trebuie reîmpletite laolaltă de-a lungul unei vieți întregi de rugăciune și închinare*. Pe scurt, integrarea este un obicei ce trebuie practicat, nu o idee pe care trebuie să ții minte.

Pariul pe care îl facem [cu această carte] este că închinarea adusă împreună în sanctuar poate oferi muncitorilor timpul și spațiul de

care au nevoie disperată ca să poată începe lungul proces de refacere a țesăturii rupte, de reîmpietire a „credinței” și a „muncii”. Săptămână de săptămână, un muncitor poate practica obiceiul de a-și aduce munca înaintea lui Dumnezeu, în închinare. Prin rugăciuni și cereri, mulțumiri și plângeri, el practică așezarea muncii lui înaintea muncii mai mărețe a lui Dumnezeu. Țesătura ruptă a credinței și muncii lui poate fi astfel reparată *în și prin închinare*.

Mentalitatea muncitorului este importantă. Este esențial ce cred muncitorii despre teologie, vocație și muncă. Întrebarea ce trebuie pusă este mai degrabă una ce ține de metoda pedagogică și de formare. Cum poate o idee teologică despre muncă să se încorporeze adânc în viața unui muncitor? Sau, altfel spus, cum poate trece teologia muncii din spațiul *intelectului* în spațiul *viețuirii*? Unii creștini au o formă de teologie a muncii ce plutește prin mintea lor; alții o au adânc înrădăcinată în măduva oaselor. Noi ne dorim a doua variantă.

Pariul nostru este simplu: dacă vrem să cultivăm acest mod mai profund de înțelegere vom avea nevoie de practicile închinării. Studierea conceptelor teologice și biblice cu privire la credință și muncă va fi mereu importantă. Totuși, dacă aceste idei nu sunt în mod constant întărite și amintite prin practicile comune de închinare, ele nu vor prinde rădăcini.

Două asistente medicale, doi pastori

Imaginați-vă, dacă doriți, două asistente medicale și doi pastori. Prima asistentă vine la pastorul ei și îi povestește de suferințele și coborâșurile din ultimul ei an de muncă în cadrul spitalului local. Îi spune despre lupta ei cu anxietatea pe care o are când vin pacienții. Îi povestește și despre bucuriile, realizările, vindecarea și binecuvântarea de care a avut parte. Pune și câteva întrebări dificile despre boală, dizabilitate și moarte. Are și câteva momente în care se plânge de sistemul de sănătate.

Reacția primului pastor este o încercare curajoasă de a răspunde la cât mai multe dintre întrebările teologice dificile. Apoi se împotmolește un pic (el nu a lucrat nicio zi în domeniu medical). Pentru că nu mai are lucruri pe care să le spună, îi oferă asistentei o carte despre credință și muncă și mai caută una despre teologie și sistemul de sănătate. În cele din urmă, o anunță că va lansa în primăvară un club de carte pe tema credinței și muncii. Poate ar putea să le invite pe celelalte asistente, colegele ei, să îl asculte vorbind despre asta.

Cea de-a doua asistentă merge la pastorul ei și îi spune cam aceleași lucruri. Dar primește un răspuns foarte diferit de la pastor. Ascultând, pastorul nu încearcă sub nicio formă să o învețe despre credință, muncă sau sistem de sănătate. Acest pastor nu oferă niciun răspuns teologic la întrebările despre moarte sau dizabilități. În schimb, ascultă și pune întrebări despre munca asistentei și despre bucuriile și tristețile de la locul ei de muncă.

În încheiere, pastorul întreabă dacă ar fi de acord să se întâlnească cu el și alte cinci asistente, parte din biserică, în cadrul spitalului. Acolo, în sala de mese a spitalului, stând împreună cu asistentele la masă, pastorul le adresează și mai multe întrebări despre munca lor. Vrea să știe despre victoriile de care au avut parte, dar și despre eșecuri, în raport cu pacienții lor. Vrea să audă mai multe despre rugăciunile pentru colegi și doctori, despre provocările și frustrările din secțiile în care lucrează. Pastorul își ia notițe. Le încurajează, se roagă pentru ele și apoi le invită la închinare, duminică, nu la un curs.

În acea duminică, în timpul închinării, pastorul le roagă pe asistente să vină în față. Îi roagă pe prezbiteri să își pună mâinile peste ele și se roagă – nu o rugăciune generică, ci una pe care a scris-o specific pentru aceste asistente. Rugăciunea articulează zbaterea recentă a asistentelor cu privire la vocația lor, tângirile, mulțumi-rile și suferința în fața lui Dumnezeu – toate lucrurile reale pe care le-au împărțit în sala de mese a spitalului. Rugăciunea cere ca

protecția și puterea Duhul Sfânt să fie cu asistentele care, a doua zi, se întorc la muncă. După rugăciune, întreaga congregație se ridică în picioare și face o rugăciune de împuternicire a asistentelor. Pastorul le oferă binecuvântarea sa asistentelor și le dă misiunea de a-i sluji pe pacienți.

Două asistente și două răspunsuri pastorale complet diferite. În prima variantă, biserica este înțeleasă ca un loc unde mergi să găsești „răspunsuri” teologice despre muncă. E un loc pentru pregătire teologică. Însă, în cea de-a doua variantă găsim o înțelegere diferită a bisericii. Nu este în primul și în primul rând un loc pentru pregătirea teologică sau pentru răspunsuri teologice; în schimb, este un loc unde muncitorii își pot aduce întrebările, durerile și bucuriile de la locul lor de muncă, înaintea lui Dumnezeu, în cadrul unei comunități. Biserica nu va avea mereu răspunsuri pentru muncă, dar poate pune la dispoziție un set de practici și un grup de muncitorii alături de care greutatea muncii să poată fi dusă împreună – săptămână de săptămână.

Răspunsul primului pastor nu a fost greșit în esență. Există posibilitatea ca asistenta să-și amintească (și poate chiar să aprecieze) cursul pastorului și încercările lui de a răspunde întrebărilor ei teologice despre moarte și dizabilități. Mai mult, există șansa ca ea chiar să citească recomandările de carte despre credință, muncă și sistemul de sănătate și să rămână cu câteva idei.

Dar cea de-a doua asistentă? Cu siguranță nu va uita niciodată momentul în care biserica a venit în jurul ei, și-au pus mâinile peste ea și s-au rugat pentru munca lor. Nu va uita niciodată faptul că bucuriile și întristările ei de la spital au fost purtate în rugăciune, că ei – ca un singur om – au adus cariera ei înaintea harului suveran al lui Dumnezeu. Aceasta este puterea închinării.